

СЕКЦІЯ 9. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ, УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК І АУДИТ

Андрєєва Г.І.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту

Української академії банківської справи Національного банку України

м. Суми, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ І МІСЦЯ РЕЗЕРВНОГО КАПІТАЛУ В СТРУКТУРІ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

В існуючих економічних умовах на фінансово-господарську діяльність підприємств впливають різноманітні ризики, які виникають в результаті впливу екзогенних (політичних, економічних, суспільних) і ендогенних факторів (модернізація технології виробництва, системи оподаткування, кон'юнктура ринку тощо). І лише резервний капітал (англ. *Capital Reserves*), створений шляхом щорічного відрахування частини отриманого прибутку, може бути використаний для покриття можливих збитків, для виплати дивідендів власникам привілейованих акцій у несприятливі періоди, а також для збільшення розміру статутного капіталу у разі розширення діяльності підприємства. Сьогодні законодавче регулювання порядку створення, визначення розміру резервного капіталу, його обліку не завжди в повному обсязі враховує та відображає суму резервів для покриття збитків та інших подій, що можуть настати в майбутніх періодах, і, відповідно, потребує подальших наукових досліджень [2].

Як показує практика, створення на рівні підприємства резервної системи, яка здатна забезпечити стабільний розвиток суб'єкта господарювання є одним із найбільш ефективних механізмів захисту від ризиків.

В економічній літературі резервний капітал підприємства розглядається в широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні до резервного капіталу належать усі його складові, що призначені для покриття можливих у майбутньому непередбачених збитків і втрат. У вузькому розумінні до резервного капіталу належить капітал, який формується за рахунок відрахувань з чистого прибутку і відображається за статтею балансу «Резервний капітал». Зазначимо, що порядок використання прибутку суб'єкта господарювання визначає власник (власники) або уповноважений ним орган відповідно до законодавства та установчих документів [3]. Тобто, на вимогу власників підприємства, весь прибуток звітного періоду може бути скерований на виплату дивідендів, не залишаючи коштів на подальшу модернізацію підприємства та поширення його діяльності, або можливого покриття майбутніх збитків, якщо інше не передбачене законодавством чи статутними документами.

Як вже зазначалося, резервний капітал може використовуватися для покриття збитків суб'єкта господарювання; виплати боргів у разі ліквідації підприємства; перевищує мінімально допустимий рівень; інші цілі, що передбачені законодавством чи засновницькими документами.

Резервний капітал виражає частину капіталу підприємства, яка формується внаслідок відрахувань від його прибутку на умовах, зафіксованих в установчих документах. Ці кошти використовуються в тому разі, коли відповідні витрати

не покриваються наявним нерозподіленим прибутком і є джерелом покриття можливих збитків, а також виплати дивідендів у випадку збиткової діяльності суб'єкта господарювання в майбутньому.

Резервний капітал поряд з нерозподіленим прибутком є складовими власного капіталу. Однак якщо прибуток утворюється в результаті господарської діяльності підприємства, то резервний капітал є результатом перерозподілу нерозподіленого прибутку в складі власного капіталу підприємства. Отже, створення резервного капіталу не впливає на загальну величину власного капіталу, а лише на змінює його структуру. Тоді постає питання, чи необхідно створювати резервний капітал, якщо прибуток, одержаний після всіх обов'язкових відрахувань, все одно залишається у розпорядженні підприємства, яке й визначає напрями його використання відповідно до установчих документів[4, с.306]. На відміну від прибутку, який є одним із показників фінансових результатів господарської діяльності підприємства та визначається шляхом зменшення суми валового доходу суб'єкта господарювання за аналізований період на суму валових витрат і суму амортизаційних відрахувань, резервний капітал – це частина власного акціонерного капіталу, який не належить ані до оплаченого акціонерного капіталу, ані до нерозподіленого прибутку.

Для узагальнення інформації про стан та рух резервного капіталу підприємства Планом рахунків призначено рахунок 43 «Резервний капітал», за кредитом якого відображається створення резервів, а за дебетом – їх використання. Сальдо цього рахунка показує залишок резервного капіталу на кінець звітного періоду, що й дозволяє контролювати динаміку його зміни і дотримання мінімального розміру. Відповідно до Інструкції про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку [9] узагальнюється про стан та рух резервного капіталу підприємства. Утім, інформація про те, на які потреби планується використання коштів із резервного капіталу, враховується тільки в аналітичному обліку й у фінансовій звітності підприємства не відображується. Підприємства різних організаційно-правових форм мають свої особливості щодо формування і використання резервного капіталу, які, відповідно, впливають на відображення пов'язаних з ним операцій в бухгалтерському обліку. Так, напрями його використання для окремих суб'єктів господарювання законодавчо закріплені, для інших – закріплюються установчими документами. Слід зауважити, що розмір резервного капіталу необхідно коригувати, враховуючи інфляційні процеси, а також не обмежуватися законодавчо встановленим рівнем резервного капіталу, а розраховувати його із можливих реальних потреб підприємства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Наказ Міністерства України від 07.02.2013 р. №73. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> – Законодавство України.

виплати дивідендів у випадку якщо величина створених для цієї мети резервів

2. Облік і контроль процесу резервування (на прикладі діяльності великих промислових підприємств України) Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.04 / М.О. Козлова; Держ. акад. статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. – К., 2006. – 21 с. – укр. Доступно з: <http://disser.com.ua/contents/36144.html> 5

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV за редакцією від 11.10.2013)/[Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/go/435-15> – Законодавство України.
4. Воськало Н. М. Проблеми формування та використання резервного капіталу / Н.М. Воськало, В.І. Воськало // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2009. – Вип.647. – С. 305-309.
5. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 № 514-VI за редакцією від 11.10.2013р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/go/514-17>– Законодавство України.
6. Бутинець Ф.Ф. Економічний аналіз: навчальний посібник / Ф.Ф.Бутинець. – Житомир: ПП «Рута», 2003. – 680 с. – С. 276.
7. Юрій С.М. Резервний капітал як джерело формування власного капіталу / С.М.Юрій// Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка», 2012. – №12. – С. 230-233.
8. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку щодо операцій з формування статутного капіталу в акціонерних товариствах затверджені рішенням ДКЦПФР від 11.06.03 №256. [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> – Законодавство України.

Андреева, Г.І. Визначення ролі і місця резервного капіталу в структурі власного капіталу підприємства [Електронний ресурс] / Г.І. Андреева // Світова економіка XXI століття: фактори впливу на стан і розвиток економічних процесів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 28 лютого 2014 р.). – Режим доступу: <http://www.lef.lviv.ua>.